

АНОТАЦІЯ

Самойлович А. Г. Організаційно-економічне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент. – Національний університет «Чернігівська політехніка», Міністерство освіти і науки, Чернігів, 2023.

Дисертаційна робота присвячена поглибленню теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем.

Одним із визначальних трендів економічного розвитку сучасності є динамічні тенденції до цифровізації економічних процесів, що являють собою якісно новий щабель розвитку інформаційного суспільства, який характеризується всебічним залученням інформаційних технологій та засобів віртуальної взаємодії до заміщення традиційних функціональних процедур, ролей, товарів та послуг.

Важливість цифровізації як процесу економічного розвитку пояснюється функціональним потенціалом інформаційно-комунікаційних технологій до надання цифрових альтернатив у рамках економічних систем різного рівня, що потребують меншого витратного та часового навантаження, забезпечують вивільнення додаткових ресурсів та сприяють покращенню умов розвитку людського капіталу. Саме тому, в контексті забезпечення стабілізації та інтенсифікації розвитку національної економічної системи, актуалізується проблематика створення належних передумов до розвитку та перманентної дифузії процесів цифровізації регіональних економічних систем, враховуючи при цьому, наявні потреби воєнної економіки та перспективного післявоєнного відновлення.

Враховання зазначених вище тенденцій суспільно-економічного розвитку актуалізує проблематику особливостей налагодження ефективних процесів цифровізації шляхом розроблення механізму організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем з урахуванням інституціональних особливостей його реалізації.

Дисертаційну роботу виконано згідно із тематичним планом науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема «Модернізаційні засади сталого розвитку регіонів України в умовах децентралізації владних повноважень» (№ ДР 0117U004541, 2017-2022 рр.), «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ ДР 0120U105292, 2020-2025 рр.), «Стратегічне управління підприємствами в умовах післявоєнної відбудови» (№ ДР 0117U004542, 2022-2025 рр.).

Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних положень, обґрунтування методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процеси організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем у сучасних умовах.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем.

Теоретичну основу та інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти, фундаментальні праці з теорії регіональної економіки, наукові праці українських та закордонних вчених щодо цифровізації економічних систем національного і регіонального рівнів, дані Державної служби статистики України, статистичних служб інших держав та міжнародних організацій, а також інтернет-ресурси та власні напрацювання авторки.

У роботі сформовано та вирішено низку завдань, що дозволило отримати нові або такі, які характеризуються новизною результатів.

З'ясовано теоретичну сутність цифровізації економіки. Зокрема, проведено ретроспективний аналіз процесів цифровізації з уточненням сутності поняття «цифрова економіка», яке було визначено як складову частину інформаційного суспільства, яка ґрунтується на виробництві та розповсюдженні товарів і послуг завдяки використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зменшенню частки фізичної та збільшенню частки розумової, висококваліфікованої і творчої праці, що посилює роль людського фактору, зумовлюючи появу нового характеру праці, змін у трудових відносинах, структурі зайнятості, появу нових її видів.

Досліджено еволюцію та узагальнено сучасні наукові підходи взаємозв'язку теорії регіонального розвитку з процесами цифровізації. Поглиблено понятійно-категоріальний апарат теорії регіонального розвитку в частині уточнення змісту таких дефініцій, як «регіональна економічна система», «цифровізація регіональних економічних систем».

Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня цифровізації регіональних економічних систем, який базується на закономірностях та принципах цифровізації регіонів та враховує показники інфраструктурної готовності, зайнятості населення у сфері ІКТ та споживчої активності інтернет-послуг, що дозволило провести компаративний аналіз сучасних трендів цифровізації регіональних економічних систем.

На основі аналізу динаміки та сучасного стану процесів цифровізації регіональних економічних систем, виявлено тенденції, що демонструють асиметричність регіонального розвитку. Окреслено напрями подолання регіональної стратифікації за рахунок активізації процесів цифровізації в регіонах-аутсайдерах.

Здійснено апробацію запропонованого методичного підходу оцінки рівня цифровізації регіональних економічних систем, що дало можливість провести ранжування та групування регіонів України як за комплексним показником цифровізації регіональних економічних систем, так і за окремими його складовими та розробити напрями активізації процесів цифровізації.

Узагальнено європейський досвід та окреслено українську практику організаційно-економічного забезпечення надання цифрових послуг. Розроблено модель організаційно-економічного забезпечення надання цифрових послуг в регіонах України, яка базується на імплементації успішної практики країн ЄС і передбачає структурну та управлінську компоненти, що дозволяє забезпечити подальший розвиток цифрових послуг та сприяє їх впровадженню у сфери суспільно-економічного життя.

Досліджено інституціональне забезпечення цифровізації регіональних економічних систем. Запропоновано логіко-структурну схему моделі інституціонального забезпечення державного регулювання пріоритетних напрямів цифровізації регіональних економічних систем, що передбачає базовий, нормотворчий та виконавчий функціональні рівні, а також відповідні кожному рівню змістовні складові.

Запропоновано управлінську модель впливу органів влади національного та регіонального рівня на процеси цифровізації у воєнний період, що дозволяє ідентифікувати ключові функціональні ролі владних структур в умовах цифрової трансформації економічних систем різних рівнів на основі гармонізації їх інституційної спроможності забезпечувати розвиток регіонів в умовах запровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Розроблено механізм організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем з конкретизацією базових компонентів, зокрема нормативної, організаційної, функціональної та трансформаційної, використання яких дозволяє з урахуванням сучасних викликів цифрової економіки розробити диверсифіковані напрями активізації цифрової трансформації економічних систем регіонального рівня.

Визначено вплив цифровізації на розвиток регіональних економічних систем. Запропоновано науково-методичні підходи та методи аналізу впливу параметрів цифровізації на окремі показники розвитку регіональних економічних систем. Досліджено стратегічні детермінанти розвитку

регіональних економічних систем в умовах цифровізації, які було ідентифіковано на основі результатів економіко-математичного моделювання впливу параметрів цифровізації на показники економічного розвитку регіонів.

Дослідження проблеми організаційно-економічного забезпечення цифровізації регіональних економічних систем дало можливість визначити наукове підґрунтя щодо вибору вектору у процесі розробки механізму організаційно-економічного забезпечення цифровізації економічних систем регіонального рівня.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що наукові напрацювання, представлені у дисертаційному дослідженні, розширюють теоретико-методичну базу оцінки впливу цифровізації на розвиток регіональних економічних систем. Конкретні рекомендації можуть бути використані при формуванні коротко- та середньострокових програм розвитку регіону, в аналітичній роботі місцевих органів влади, в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування, окремих підприємств та господарських об'єднань.

Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи опубліковано в 20 наукових працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті, що включені до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 2 статті у зарубіжних виданнях, 1 розділ у колективній монографії, 10 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Ключові слова: організаційно-економічне забезпечення, організаційно-економічний механізм, цифровізація, цифрова економіка, цифрова трансформація, цифровий розвиток, регіональна економічна система, регіон, регіональна економіка, електронна комерція, електронне врядування, цифрові послуги, знаннева економіка, інформаційне суспільство, стратегічне управління.

ABSTRACT

Samoilovych A. G. Organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Doctor of Philosophy in specialty 073 Management. – Chernihiv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv, 2023.

The dissertation is devoted to the deepening of theoretical and methodological foundations and development of practical recommendations for organizational and economic support of digitalization of the regional economic systems.

One of the defining trends of modern economic development is the dynamic trends towards digitalization of economic processes, which represent a qualitatively new stage of the development of the information society, which is characterized by comprehensive involvement of information technologies and means of virtual interaction to replace traditional functional procedures, roles, goods and services.

The importance of digitalization as a process of economic development is explained by the functional potential of information and communication technologies to provide digital alternatives within the framework of economic systems of various resources levels that require less cost and time burden, ensure the release of additional and contribute to the improvement of conditions for the development of human capital. That is why, in the context of ensuring stabilization and intensification of the development of the national economic system, the issue of creating proper prerequisites for the development and permanent diffusion of digitalization processes of the regional economic systems, taking into account the existing needs of war economy and prospective post-war recovery, is being brought up to date.

Taking into account the above-mentioned trends of the socio-economic development, the issue of the peculiarities of establishing effective digitalization processes by developing a mechanism for organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems, taking into account the institutional features of its implementation, is actualized.

The research was carried out in accordance with the thematic research plan of Chernihiv Polytechnic National University, in particular "Modernization principles of the regional sustainable development of Ukraine in the conditions of the authorities' decentralization" (No. 0117U004541, 2017-2022), "Mechanisms of state management of the regional development in the conditions of reformatting of power relations" (No. 0120U105292, 2020-2025), "Strategic management of enterprises in the conditions of post-war reconstruction" (No. 0117U004542, 2022-2025).

The aim of the dissertation is to deepen theoretical provisions, justify methodological principles and develop practical recommendations regarding the organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems in modern conditions.

The object of the research is the processes of organizational-economic support of digitalization of regional economic systems in current conditions.

The subject of the research is theoretical, methodological and applied aspects of organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems.

The theoretical basis of the dissertation was the works of foreign and Ukrainian scientists on digitization processes at the state and regional levels, materials of special editions within the framework of the EU programs, results of long-term research and the Internet information base.

A number of tasks were formed and solved in the work, which made it possible to obtain new or those that are characterized by the novelty of the results.

The theoretical essence of the economy digitalization is clarified. In particular, a retrospective analysis of digitization processes was carried out with the clarification of the concept essence of "digital economy", which was defined as a component of information society, which is based on the production and distribution of goods and services thanks to the use of the latest information and communication technologies, a decrease in the share of physical and an increase in the share of mental, highly qualified and creative work, which strengthens the role of the human factor, leading to the emergence of a new nature of work, changes in labor relations, the structure of employment, and the emergence of new types of work.

The evolution and modern scientific approaches of the relationship between the theory of regional development and digitalization processes have been studied. The conceptual and categorical apparatus of the regional development theory has been deepened in terms of clarifying the content of such definitions as "regional economic system", "digitalization of the regional economic systems".

A methodical approach to assessing the digitalization level of the regional economic systems is proposed, which is based on the laws and principles of digitalization of the regional economic systems and takes into account indicators of the infrastructure readiness, employment of the population in the ICT sphere, and consumer activity of Internet services, which made it possible to conduct a comparative analysis of modern trends of digitization of the regions.

Based on the analysis of the dynamics and current state of digitalization processes of the regional economic systems, trends demonstrating the asymmetry of the regional development have been revealed. Directions for overcoming the regional stratification due to activation of digitization processes in outsider regions are outlined.

The proposed methodical approach to assessing the digitalization level of the regional economic systems was tested, which made it possible to rank and group the regions of Ukraine both by the comprehensive indicator of digitalization of the regional economic systems and by its individual components, and to develop directions for the activation of digitalization processes.

The European experience is summarized, and the Ukrainian practice of organizational and economic support for the provision of digital services is outlined. A model of organizational-economic support for the provision of digital services in the regions of Ukraine has been developed, which is based on the implementation of the successful practice of EU countries and provides for structural and management components that allow for further development of digital services and contribute to their implementation in the social and economic spheres.

Institutional support for digitization of regional economic systems is studied. A logical-structural scheme of the institutional support model for state regulation of the priority areas of digitalization of the regional economic systems is proposed,

which provides for the basic, rule-making, and executive functional levels, as well as content components corresponding to each level.

A management model of the influence of the national and regional authorities on digitalization processes in the wartime period is proposed, which allows identifying the key functional roles of government structures in the conditions of digital transformation of economic systems at various levels based on the harmonization of their institutional capacity to ensure the development of regions in the context of the introduction of information and communication technologies.

A mechanism for organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems has been developed with the specification of basic components, in particular regulatory, organizational, functional and transformational, the use of which allows, taking into account modern challenges of digital economy, to develop diversified directions for the activation of the processes of digital transformation of the regional economic systems.

The influence of digitalization on the development of the regional economic systems is determined. Scientific-methodical approaches and methods of analyzing the influence of digitalization parameters on individual indicators of the development of the regional economic systems are proposed. Strategic determinants of the development of the regional economic systems in the conditions of digitalization, which were identified based on the results of economic and mathematical modeling of the influence of digitalization parameters on the indicators of the economic development of regions, were studied.

The study of the problems of organizational-economic support of digitalization of the regional economic systems made it possible to determine the scientific basis for the selection of a vector in the process of developing a mechanism for organizational and economic support of digitalization of the regional economic systems.

Practical significance of the obtained results is that the scientific developments presented in the dissertation expand theoretical and methodological basis for assessing the impact of digitization processes on the development of the

regional economic systems. Specific recommendations can be used in the formation of short- and medium-term programs for the region's development, in the analytical work of local authorities, in the management activities of local self-government bodies, individual enterprises and business associations.

The provisions and the most important results of the dissertation were published in 20 scientific papers, 5 articles – in professional scientific journals, 2 articles - in journals included in the Web of Science scientometric database, 2 articles - in foreign scientific journals, 1 chapter - in a collective monograph, 10 scientific papers - in the materials of scientific conferences.

Keywords: organizational-economic support, organizational-economic mechanism, digitalization, digital economy, digital transformation, digital development, regional economic system, region, regional economy, e-commerce, e-government, digital services, knowledge economy, information society, strategic management.